

CAZ BUCKINGHAM &
ANDREA PINNINGTON

STROMY NAŠEJ PRÍRODY

ALBATROS

Stromy našej prírody

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatros.sk
www.albatrosmedia.sk

Caz Buckingham, Andrea Pinnington
Stromy našej prírody – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

STROMY NAŠEJ PRÍRODY

OBJAVTE NOVÝ SVET

OBSAH

Jeľa lepkavá	8	Prehľad plodov	42
Jaseň štíhly	11	Vfba krehká	44
Prehľad púčikov	12	Drieň krvavý	46
Topoľ osikový	15	Duglaska tisolistá	48
Buk lesný	16	Šišky	51
Bukové lístie	19	Baza čierna	53
Agát biely	20	Smrekovec opadavý	55
Moruša čierna	22	Život v lese	57
Prehľad listov	24	Jedľa biela	58
Topoľ čierly	27	Javor poľný	60
Slivka trnková	28	Farby jesene	63
Kvety stromov	31	Hloh jednosemenný	64
Krušpán vždyzelený	33	Živé ploty	67
Céder libanonský	35	Lieska obyčajná	69
Ihličnaté lesy	37	Cezmína ostrolistá	72
Borovica čierna	38	Hrab obyčajný	75
Jabloň planá	41	Stromová alej	77

Pagaštan konský	79	Semená	111
Opeľovanie	81	Gaštan jedlý	112
Borievka obyčajná	83	Javor horský	115
Lipa obyčajná	84	Ročný kolobeh	117
Lesný koberec	87	Orech kráľovský	119
Topoľ čierny	89	Jarabina mukyňová	120
Platan javorolistý	90	Rast stromu	123
Prehľad boriek	92	Vrba biela	125
Smrek obyčajný	94	Čerešňa vtáčia	126
Dub letný	97	Les v zime	129
Od semena		Brest horský	131
až po strom	99	Tis obyčajný	133
Starodávne stromy	101	Korene	135
Jarabina vtáčia	102	Lesné kvety	136
Borovica lesná	105	Slovníček pojmov	138
Dub zimný	106	Register	140
Breza previsnutá	109	Použité zdroje	144

ÚVOD

Knižka *Stromy našej prírody* popisuje viac ako 40 najrozšírenejších európskych stromov. Autorky sa v nej pokúsili spísať najdôležitejšie znaky, podľa ktorých stromy ľahko spoznáte, a mnoho iných zaujímavostí. V prírode sa možno stretnete s ďalšími druhmi, ktoré v tomto sprievodcovi nenájdete, ale každý strom je súčasťou nejakej širšej skupiny, napríklad rodu vrb, a vďaka informáciám obsiahnutým v tejto knižke budete schopní určiť, čo je pre stromy patriace do rovnakého rodu charakteristické.

Knihu spísali Caz Buckinghamová a Andrea Pinningtonová, zakladateľky nakladateľstva Fine Feather Press, s pomocou lesníckeho experta Dr. Gabriela Hemeryho. Sú to nadšené prírodovedkyne, ktoré vonku medzi stromami trávia veľa času a ktoré urobili takmer všetky fotografie v tejto knihe. Dúfame, že sa vám bude páčiť!

JELŠA LEPKAVÁ

Alnus glutinosa

JELŠA LEPKAVÁ sa vyskytuje predovšetkým na močaristých pôdach a na brehoch riek a potokov. Je veľmi dôležitou súčasťou ekosystému, pretože poskytuje potravu a zázemie mnohým živočíchom. Jej semenami sa živia vtáky, ako napríklad čečety, čížiky a stehlíky, v jej koreňoch si môžu postaviť noru vydry, a v jej tieni sa živí a rozmnožuje rôzny hmyz, napríklad na širokolistých trávach krásny motýľ súmračník skorocelový.

Hustá sieť koreňov jelše navyše pomáha spevňovať brehy riek a vďaka koreňovým hlúzkam s nitrogénymi baktériami tento strom dokáže získavať vzdušný dusík a obohacovať ním pôdu.

LISTY

Listy jelše sú hrubé a okrúhle, v mladosti lepkavé. Na rozdiel od iných listnatých stromov sa na konci leta nesfarbujú atraktívnymi jesennými farbami, ale až do opadania zostávajú tmavozelené.

KVETY

Samčie jahňady sú dlhé, spočiatku fialové. Vďaka nim je jelša farebne zaujímavá už na konci zimy. Nakoniec ale zožltnú, zatiaľ čo samičie jahňady sú malé a červené. Pre jelše je typické, že ich plody, teda drevnaté šišticky, na konárach zostávajú aj cez zimu.

DREVO

Nikoho asi neprekvapí, že jelši, ktorá často rastie na brehoch riek a potokov, neprekáža neustále namáčanie a vysychanie. Preto sa z jej dreva ešte pred vynálezom betónu vyrábali piliere mostov. Živé jelšové drevo je biele, ale len čo ho useknete a vystavíte vzduchu zoranžovie ako na tomto obrázku.

ZÁKLADNÉ ÚDAJE

STANOVISKO: vlhká pôda
alebo brehy vodných tokov

VÝŠKA: až 28 metrov

KVITNUTIE: marec až apríl

TVAR: kužeľovitá koruna,
často s niekoľkými kmeňmi

TYP: opadáva drevina

VÝHREVNOSŤ: horí rýchlo

ZÁKLADNÉ ÚDAJE

STANOVISKO: rastie takmer všade • VÝŠKA: 30 až 40 metrov
KVITNUTIE: apríl až máj • TVAR: štíhly strom s rozložitou korunou
TYP: opadáva drevina • VÝHREVNOSŤ: horí dobre

JASEŇ ŠTÍHLY

Fraxinus excelsior

AK SI LAHNETE pod jaseň a pozriete sa nahor, cez korunu uvidíte i oblohu. Vďaka prevzdušnenej stavbe konárov môžu pod týmto stromom kvitnúť rôzne kvety, ako napríklad hyacintovec alebo cesnak medvedí. Jaseňu sa dobre darí vo vlhkých pôdach s dobrou priepustnosťou, v ktorých si jeho korene hľadajú potrebné živiny. Je to jeden z posledných stromov, ktorému na jar pučí lístie, a jeden z prvých, ktorý na jaseň opadá.

Jaseňové drevo je svetlé a neuveriteľne tvrdé. Preto sa z neho často vyrábajú rukoväte rôzneho náradia.

V posledných rokoch sa zvýšil výskyt takzvanej nekrózy jaseňov, ktorú spôsobuje huba Čiašočka bledá z čeľade *Helotiaceae*.

PÚČIKY

Jaseň v zime ľahko spoznáte podľa čiernych zaguľatých púčikov. Vidíte výrazné púčiky? No jasné, to je jaseň.

NAŽKY

Plody jaseňa sú krídlaté nažky, ktoré rastú v previsnutých chumáčoch. Hovorí sa im aj samary. Vďaka špeciálnemu tvaru krídel sa nažky pri páde točia a padajú pomalšie. Vietor ich potom môže odniesť ďalej od rodného stromu.

EKOSYSTÉM

Jaseň je pre svoje okolie veľmi dôležitým stromom. V dutinách jeho kmeňa si stavajú hniezda brhlíky, sovy a datle a na hniezdenie ho využívajú aj netopiere. Jaseň navyše poskytuje úkryt a obživu nespočetnému množstvu ďalších vtákov, hmyzu, machom, lišajníkom a hubám.

PREHĽAD PÚČIKOV

STROMY VÄČŠINA LUDÍ spoznáva podľa listov, ale i púčiky nám môžu napovedať, o aký strom ide. Dobré sa pozrite, ako sú púčiky na konároch usporiadané (či rastú oproti sebe, striedavo alebo v trsoch), akú majú farbu, povrchovú štruktúru a ako sú k vetvičkám pripojené – niektoré sú prisadnuté, zatiaľ čo iné rastú na stopke.

JASEŇ

BUK

BREZA PREVISNUTÁ

TOPOL ČIERNY

HLOH

LIESKA

HRAB

PAGAŠTAN KONSKÝ

DUB

VŘBA RAKYTOVÁ

GAŠTAN JEDLÝ

JAVOR

ZÁKLADNÉ ÚDAJE

STANOVISKO: lesné čistinky,
okraje lesov

VÝŠKA: až 30 metrov

KVITNUTIE: marec

TVAR: štíhly kmeň
s niekoľkými nízkymi
konármi

TYP: opadáva drevina

VÝHREVNOSŤ: horí zle

TOPOĽ OSIKOVÝ

Populus tremula

MRAZUVZDORNÉMU TOPOĽU OSIKOVÉMU sa dobre darí vo vlhkom prostredí s dostatkom svetla, ale znáša aj celkom extrémne podmienky. Samičie stromy na jar vytvárajú chumáčiky bieleho páperia so semenami, ktoré vietor roznáša po okolí. Napriek tomu sa osika lepšie rozmnožuje ešte iným spôsobom, a to takzvanými výmladkami, ktoré vyrastajú z jej dlhých koreňov a zakladajú nové stromy.

V severoamerickom Utahu majú háj topoľov osikových, ktorému hovoria Pando. V skutočnosti ide o jediný živý organizmus, starý aspoň 80 000 rokov a skladajúci sa z asi 40 000 klonov jediného stromu, vyrastajúcich z jediného koreňového systému.

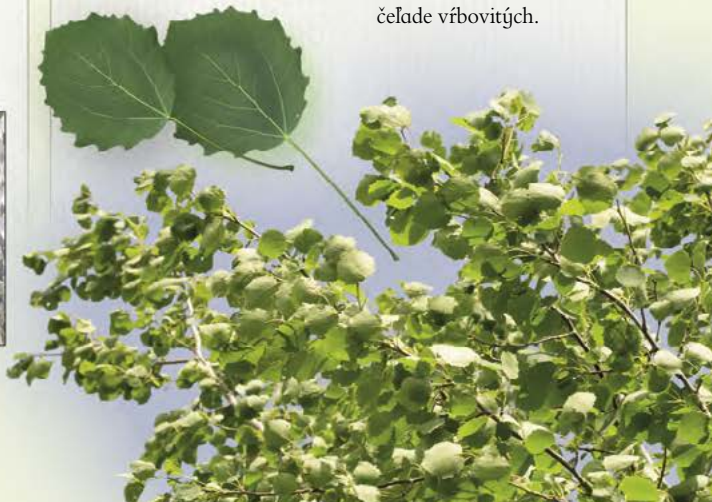
BORKA A DREVO

Mladé topole osikové majú hladkú bielosivú kôru, ktorá neskôr tmavne a je zbrázdnená kosoštvorcovými ryhami. Drevo tohto stromu je veľmi ľahké, a preto sa zvyčajne využívalo na výrobu šípov, zápaliek a papiera.

ŠUŠŤANIE LÍSTIA

Mladé lístie topoľa osikového je bronzovo sfarbené, ale na jeseň výrazne zožltne. Jedným z najtypickejších znakov topoľa osikového je šušťanie listov trepotajúcich sa vo vetre. Na prvý pohľad si všimnete, že jednotlivé listy spočívajú na dlhých stopkách, a pri pozornejšom pozorovaní zistíte, že sú tieto stopky neobvykle ploché. Práve to spôsobuje častý a intenzívny pohyb lístia tohto stromu v porovnaní s inými stromami, a to dokonca i v rámci celej čeľade víbovitých.

BUK LESNÝ

Fagus sylvatica

VYSOKÝ KRÁSNY IMPOZANTNÝ strom alebo súťaživý tyran, rastúci na úkor iných? V príhodných podmienkach (ani príliš sucho, ani príliš vlhko, ani horúčava, ani mráz) je mohutný buk lesný v boji o prežitie schopný vytlačiť všetky ostatné stromy. Jeho elegantné konáre sa vytahujú nahor, aby svojim listom dopriali čo najviac svetla.

Hneď ako sa listy rozvinú, rozhostí sa pod hustým stromovým poschodím buku tma, v ktorej dokáže prežiť len veľmi málo rastlín. Okrem svetla si tento strom uzurpuje i veľké množstvo vody – približne 500 litrov denne.

ČAS BUKVÍC

Prvé semená v podobe trojbokých nažiek, ktorým sa bežne hovorí bukvice, buk vyprodukuje až približne v 80 rokoch. Sú uložené v ostnatej čiaške so štyrmi chlopňami a jeden strom ich vytvorí naraz okolo 30000.

Buk ale neplodí semená každý rok. Čas bukvic nastáva asi raz za päť rokov a zvieratá, ako jelene, divé prasatá, jazvece, myši a veverice sa ich nemôžu nabažiť, pretože po iné roky je táto lahôdka veľkou vzácnosťou.

VYUŽITIE

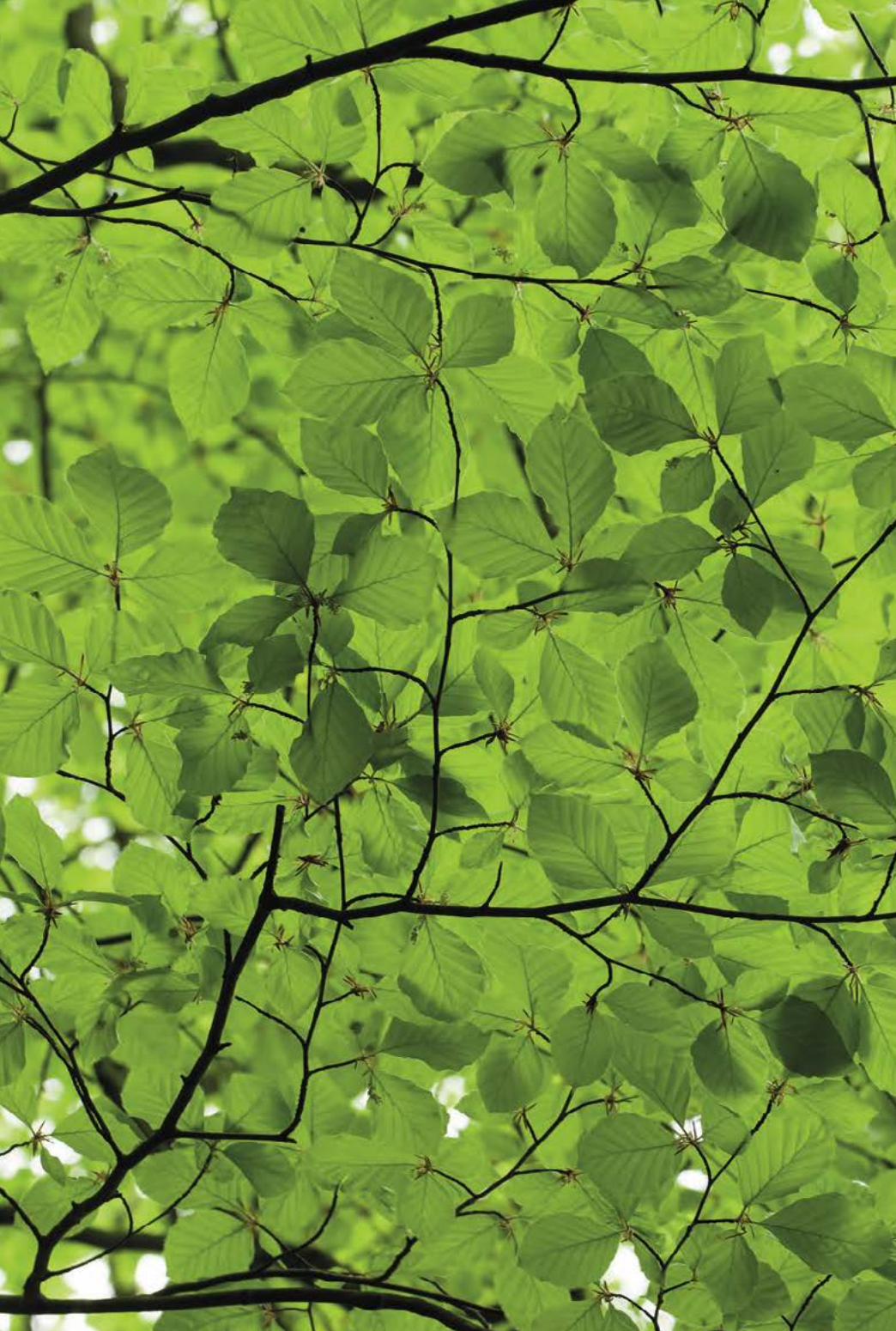
Bukové drevo je tvrdé a ľahko spracovateľné. Vyrába sa z neho nábytok, napríklad stoličky alebo komody. Prúžky bukovej kôry sa v minulosti využívali aj na písanie.

ZÁKLADNÉ ÚDAJE

STANOVISKO: lesy, parky, záhrady • VÝŠKA: až 40 metrov
KVITNUTIE: apríl až máj • TVAR: široká koruna, nízke konáre
TYP: opadavá drevina • VÝHREVNOSŤ: horí dobre

BUKOVÉ LÍSTIE

Čerstvo vypučané bukové listy sú jasno zelené, majú typicky vlnité okraje a sú pokryté hodvábnymi chlpkami. V tomto stave sú nesmierne krehké a môžete ich skúsiť žuvať alebo pridať do šalátu. Postupom času tmavnú, strácajú svoje malé chlčky a už nie sú také chutné.

Bukovým listím sa živí veľa lariet hmyzu, napríklad obalovačov, pásaviek a nosánikov. Ak buku po invázii nenásytného hmyzu ešte nejaké listy zostanú, na jeseň sa vyfarbia sýtozlatou farbou. Buky v živých plotoch si ponechávajú listie celú zimu, zatiaľ čo lesné buky ho zhadzujú. To potom na zemi tlie veľmi dlho a znemožňuje rast iným rastlinám.

AGÁT BIELY

Robinia pseudoacacia

AGÁT BIELY POCHÁDZA zo Severnej Ameriky a v Európe je dnes značne rozšírený, predovšetkým v teplých a suchých oblastiach. Rozmnožuje sa pomocou koreňových výmladkov natoľko efektívne, že ho na mnohých miestach považujú za nežiaducu burinu.

Pre staršie agáty je typická hlboko rozpraskaná kôra. Drevo agátu je nesmierne tvrdé a len tak nespráchnivie. Preto sa z neho s obľubou vyrábajú koly do plota a nábytok.

KVETY

Agát biely kvitne neskoro na jar. Jeho biele previsnuté strapce kvetov intenzívne voňajú. Včely, ktoré na nich zbierajú peľ, vyrábajú obľúbený agátový med.

OBRANA

Na báze každého listu sú dva ostré trne, ktoré majú za úlohu odradiť hladné zvieratá. Na listoch starších stromov ale nebývajú, pretože také stromy sa už pred zverou brániť nemusia.

STRUKY

Kvety sa postupne vyvinú do dlhých hnedých strukov. Na konci jesene v nich semená dozrejú, ale struky zostávajú na strome až do jari. Listy i kôra agátu sú jedovaté, predovšetkým pre kone. Semená sa ale živia veverice.

